

ความหมายและการแปลคำว่า “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย : กรณีศึกษา งานแปลคัมภีร์เต๋าของปกรณ์ ลิ้มปนูสรณ์

ศรินภา บุญผ่องศรี¹ และ กนกพร นุ่มทอง^{2*}

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

² คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

The Meaning and Translation of “Tao” (道) to Thai: A Case Study of Taoism Scripture Translation by Pakorn Limpanusorn

Sirinapa Boonpongsri¹ and Kanokporn Numtong^{2*}

¹ Faculty of Education, Prince of Songkla University, Thailand

² Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 23 June 2023

Revised 13 September 2023

Accepted 15 September 2023

คำสำคัญ

เหลาจื๋อ

จวงจื๋อ

เสี่ยวจื๋อ

การแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

เต๋า

ปกรณ์ ลิ้มปนูสรณ์

* Corresponding author

E-mail address:

kanokporn.n@ku.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและกลวิธีการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย วิเคราะห์ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยการศึกษาผ่านคัมภีร์เต๋าของนักปราชญ์สามท่าน ได้แก่ คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ คัมภีร์เต๋าของเสี่ยวจื๋อ ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยฉบับแปลภาษาไทย ศึกษาผลงานแปลของปกรณ์ ลิ้มปนูสรณ์ เนื่องจากเป็นบุคคลที่แปลคัมภีร์เต๋าจากต้นฉบับภาษาจีนและแปลครบทั้งสามเล่ม ผลการศึกษาพบว่า การแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย มีวิธีการแปลที่หลากหลาย พบว่า การแปลคัมภีร์เต๋า ของปกรณ์ ลิ้มปนูสรณ์ มีการแปลความหมายของคำว่า “เต๋า” หลากหลายที่สุด นอกจากนี้ ในด้านกลวิธีการแปล ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กลวิธีการแปลได้ 6 อย่าง ได้แก่ 1) การแปลโดยการถอดเสียง 2) การแปลโดยการแปลตรงตัว 3) การแปลโดยใช้คำเทียบเท่าภาษาต้นทาง 4) การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้าง 5) การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลมากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน 6) การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร ทั้งนี้ ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับค่านิยมทางความเชื่อ และศาสนา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการแปลคัมภีร์ทั้งสามฉบับเป็นอย่างมาก ผู้แปลได้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาใช้แปลคำว่า “เต๋า” ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางความคิดระหว่างปรัชญาเต๋าและพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นในฉบับแปลภาษาไทย

Keywords:

Lao Tzu,
 Zhuang Zhou,
 Lei Zi,
 Chinese-Thai translation,
 Tao,
 Pakorn Limpanusorn

Abstract

The purpose of this paper is to explore meanings and translation techniques of the word “Tao” (道) from the original Chinese text to Thai and in addition to analyze cultural factors which affect the translation by examining three books of Taoism philosophers, namely Lao Tzu, Zhuang Zhou, and Lei Zi as well as related documents. For Thai translation, this paper examines the works of Pakorn Limpanusorn because he has translated all three Taoism scriptures from the original language. The result shows that there are many meanings of “Tao” translated from Chinese to Thai and the translation of the Taoism work of Lei Zi shows the greatest variation. The research found six methods of translation: 1) Transcription, 2) Literal Translation, 3) Opting for a word in the original language which is similar to or has the same “relevance” as the original language term, 4) Translation by a more general word superordinate, 5) Translation by using more than one translation strategy, and 6) Simile. Nevertheless, cultural factors which involve religious beliefs are the main factors that strongly impacted the translation of these three scriptures. The translator uses Buddhist terms to translate “Tao”, both directly and indirectly, reflecting the relationship of Taoism and Buddhist philosophy evident in the Thai translation.

1. บทนำ

คำสอนของปรัชญาเต๋าเป็นแกนกลางของสังคมจีนมาแต่โบราณ แม้ว่าจะผ่านการปฏิวัติวัฒนธรรมที่ทำให้คำสอนและแบบแผนธรรมเนียมดั้งเดิมเลือนรางไป แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ‘ความเป็นจีน’ ที่เป็นมากกว่า 2,500 ปี เกิดขึ้นจากเบ้าหลอมของปรัชญาเต๋ามาอย่างยาวนานต่อเนื่อง หากจะเปรียบเทียบกับอารยธรรมจีนเป็นเรือลำหนึ่ง คำสอนของปรัชญาเต๋าก็เหมือนกับกระแสน้ำที่ทำให้อารยธรรมจีนล่องไหลและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากปรัชญาเต๋าเป็นรากฐานของสังคมจีน จึงทำให้มีผู้แปลคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ หรือคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง (《道德经》) คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ (《庄子》) และคัมภีร์เต๋าของเหลี่ยจื๋อ (《列子》) ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เป็นหัวใจของปรัชญาเต๋า ได้รับการแปลออกมาเป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย ทั้งภาษาตะวันตก และภาษาตะวันออก บางฉบับแปลมาจากคัมภีร์ต้นฉบับภาษาจีน บางสำนวนแปลมาจากภาษาอังกฤษ ในประเทศไทยมีการแปลคัมภีร์เต๋าเผยแพร่ออกมาหลายสำนวน โดยเฉพาะการแปลคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ หรือที่รู้จักในชื่อคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เพราะเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุดของปรัชญาเต๋า มีทั้งหมด 20 สำนวน ซึ่งฉบับแปลของพจนานันท์ จันทรสันติ ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2521 ในชื่อหนังสือว่า “วิถีแห่งเต๋า” เป็นสำนวนการแปลมาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย นับว่าเป็นสำนวนการแปลที่ได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นอย่างมาก คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อมีทั้งหมด 3 สำนวน คัมภีร์เต๋าของเหลี่ยจื๋อมีเพียงสำนวนแปลของปกรณ์ ลิ้มปุนสรณ์ สำนวนเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นเพียงบุคคลเดียวที่แปลคัมภีร์เต๋าที่สำคัญของปรัชญาเต๋ารอบทั้งสามฉบับเป็นภาษาไทย และเป็นการแปลจากต้นฉบับภาษาจีนโดยตรง ได้แก่ คัมภีร์เต๋าของของเหลาจื๋อ คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ คัมภีร์เต๋าของเหลี่ยจื๋อ นับเป็นผลงานที่มีคุณภาพการต่อแวดวงจีนศึกษาในประเทศไทยตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจปรัชญาเต๋าในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแปลคัมภีร์เต๋าจากภาษาจีนมาเป็นภาษาไทยโดยตรง ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ความหมายของคำสอนจากภาษาต้นฉบับมาเป็นภาษาไทยได้โดยตรง

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเป็นปัญหาพื้นฐานที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเต๋าก็คือ ความหมายของคำว่า “เต๋า” ที่โดยทั่วไปแล้วผู้คนมักจะเข้าใจว่า “เต๋า” คือชื่อของแนวความคิดทางปรัชญาหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศจีน โดยมีคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เป็นคัมภีร์ที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายที่สุด แต่การศึกษาเอกสารโบราณโดยเฉพาะเอกสารที่เป็นคำสอนทางปรัชญา การแปลความหมายคำหนึ่งคำจำเป็นต้องได้รับการตีความอย่างรอบคอบและลึกซึ้ง เนื่องจากข้อความในเอกสารทางปรัชญามักสะท้อนหรือแฝงเร้นไว้ซึ่งความหมายที่ให้ความหมายเกินไปกว่าความหมายโดยตรงของคำคำนั้น

จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า สำนวนการแปลของปกรณ์ ลิ้มปุนสรณ์ ได้แปลความหมายของคำว่า “เต๋า” ในภาษาไทย โดยมีการตีความและให้ความหมายที่หลากหลาย

ผันแปรไปตามตัวบท และบริบทของข้อความที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “เต๋า” ในส่วนต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความหมายของการแปลคำว่า “เต๋า” จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยว่ามีความหมายอย่างไร เกี่ยวเนื่องกับบริบทอย่างไร ตลอดจนมีปัจจัยทางวัฒนธรรมอะไรที่มีอิทธิพลต่อการแปลความหมายของคำว่า “เต๋า” จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย และมีกลวิธีในการแปลคำว่า “เต๋า” เป็นภาษาไทยอย่างไร โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาคัมภีร์เต๋า สำนวนแปลของปรกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ ซึ่งเป็นนักวิชาการชาวไทยคนเดียวที่แปลคัมภีร์เต๋าทั้งสามเล่ม จากต้นฉบับภาษาจีนออกมาเป็นภาษาไทย

2. วัตถุประสงค์งานวิจัย

2.1 เพื่อแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของความหมายโดยตรง และความหมายโดยนัยของการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย และกลวิธีการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมใดที่มีผลต่อการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย และปัจจัยทางวัฒนธรรมนั้นมีผลต่อการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทยอย่างไร

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์ผ่านการอ่านเทียบตัวบทจากต้นฉบับภาษาจีนและฉบับแปลภาษาไทยของในคัมภีร์เต๋าซึ่งประกอบด้วย 1. คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ (老子) หรือคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง (《道德经》) 2. คัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ (莊子) หรือคัมภีร์จวงจื๊อ (《庄子》) เฉพาะสมุดใน (内篇) และ 3. คัมภีร์เต๋าของเสี่ยจื๊อ (列子) หรือคัมภีร์เสี่ยจื๊อ (《列子》) โดยศึกษาเฉพาะคำว่า “เต๋า” หรือ “เต๋า” (道) เทียบกับฉบับแปลภาษาไทยของสำนวนการแปลโดยปรกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

4.1 “道” อ่านออกเสียงตามสัทอักษรจีนคือ “dào” (เต๋า) แต่ในบทความชิ้นนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “เต๋า” เนื่องจากเป็นคำที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของฉบับแปลภาษาไทย

4.2 ตัวบทจากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง คัมภีร์จวงจื๊อ และคัมภีร์เสี่ยจื๊อ ฉบับสำนวนแปลภาษาไทย ผู้วิจัยนำมาจากสำนวนแปลในหนังสือ คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ คัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ และคัมภีร์เต๋าของเสี่ยจื๊อ ของสำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์ ซึ่งแปลโดยปรกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ ทั้งนี้ ใช้ฉบับแปลเพียงสำนวนเดียว

4.3 ตัวบทภาษาจีนคัมภีร์เต๋าของเหลาจื้อหรือคัมภีร์เต๋าดำเต๋อจิง ผู้วิจัยนำมาจากฉบับ “เหลาจื้อจู้ฉิงเจี้ยน” (《老子註譯及評介》)¹ สำนักพิมพ์จงหวาซุจู่ (中華書局出版社) ใน ค.ศ. 1988 ชำระโดยเฉินกู่อิง (陳鼓應)

4.4 ตัวบทภาษาจีนคัมภีร์ของจวงจื้อหรือคัมภีร์จวงจื้อ ผู้วิจัยนำมาจากฉบับ “จวงจื้อ จื่อฮุ่ยเจี้ยนเจี้ยน” (《庄子》智慧全解) สำนักพิมพ์หวาจงเคอจี้ซู่ต้าเสวีย (华中科技大学出版社) ใน ค.ศ. 2018 ชำระโดยดิงอี (丁一)

4.5 ตัวบทภาษาจีนคัมภีร์เต๋าของเหลี่ยจื้อหรือคัมภีร์เหลี่ยจื้อ ผู้วิจัยนำมาจากฉบับ “เหลี่ยจื้ออี้จู่” (《列子译注》) สำนักพิมพ์ประชาชนเฮยหลงเจียง (黑龙江人民出版社) ใน ค.ศ. 2004 ชำระโดยหวังลี่ปั๋ว (王力波)

ทั้งนี้ การวิจัยในบทความฉบับนี้อ้างตัวบทและและบทแปลตามข้อ 4.1-4.5 ในทุกที่ โดยระบุเฉพาะเลขหน้าเท่านั้น

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

5.1 ทำให้เข้าใจกลวิธีการแปลคำว่า “เต๋า” (道) ที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าดำจากภาษาจีน เป็นภาษาไทย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแปลเอกสารจีนโบราณอื่น ๆ ต่อไป

5.2 ทำให้เข้าใจว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมใดที่มีผลต่อการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย และสามารถเทียบเคียงกับปัจจัยทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในการแปลเอกสารจีนโบราณเป็นภาษาต่างประเทศ

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาตัวบทจากฉบับภาษาจีนเปรียบเทียบกับฉบับแปลภาษาไทย ในส่วนของการแปลคำว่า “เต๋า” (道) รวบรวมการแปลที่ตรงกัน นำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ กลวิธีการแปล และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปลเป็นภาษาไทย

7. แนวคิด ทฤษฎี

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า มีผลงานที่เกี่ยวข้องกับการแปล และการแปลเอกสารโบราณสามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

---

¹ ชื่อหนังสือ ชื่อสำนักพิมพ์ และชื่อผู้ชำระ เขียนตามต้นฉบับที่ปรากฏ

7.1 นิยามของ “การแปล”

ยูจีน ไนดา (Nida & Taber, 1982, p. 12) นักทฤษฎีการแปลชาวอเมริกัน เห็นว่าการแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายและการถ่ายทอดรูปแบบของการเสนอความหมายของข้อความในภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยการถ่ายทอดความหมายมาก่อน และการถ่ายทอดรูปแบบการเสนอความหมายมาเป็นลำดับสอง

ปีเตอร์ นิวมาร์ก (Newmark, 1988, p. 5) นักทฤษฎีการแปลชาวอังกฤษเห็นว่าโดยทั่วไปแล้ว การแปลคือการนำความหมายจากต้นฉบับเป็นภาษาอื่น ให้ตรงกับความหมายของผู้เขียน จะเห็นได้ว่า ปีเตอร์ นิวมาร์ก เน้นที่ meaning กับ text ส่วน ยูจีน ไนดา เน้นเรื่องการสื่อสารเป็นสำคัญ

สัญญา ิ สายบัว (2550, น. 43-44) กล่าวว่า ลักษณะของการแปลมี 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การแปลแบบตรงตัว หมายถึง การแปลโดยการพยายามรักษารูปแบบของการนำเสนอความคิดของต้นฉบับไว้ในฉบับแปลให้ได้มากที่สุด และ 2) การแปลแบบเอาความ หมายถึง การใช้รูปแบบในการถ่ายทอดภาษาที่อาจจะมีความแตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่ใช้ในต้นฉบับ

ขณะที่ กนกพร นุ่มทอง (2563, น. 10) กล่าวว่า การแปลเป็นกิจกรรมทางภาษาที่ใช้ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ผู้แปลทำหน้าที่เป็นลักษณะเป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้ภาษาต่างกัน หัวใจหลักของการแปลคือ “ความหมาย” ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจในต้นฉบับและความสามารถในการถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การแปล เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยมีปัจจัยที่ต้องพิจารณา ได้แก่ การถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับได้ถูกต้อง สามารถสื่อสารเป็นอีกภาษาหนึ่งได้อย่างถูกต้อง และเป็นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

7.2 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการแปลเอกสารจีนโบราณ

กนกพร นุ่มทอง (2554, น. 4) กล่าวว่า การจะยึดมาตรฐานการแปลใดเป็นเกณฑ์แน่ชัดใช้ได้กับงานทุกชาติทุกภาษา ทุกยุคสมัย ทุกมุมมอง ทุกรูปแบบเนื้อหา นั้นเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้ กนกพร นุ่มทอง ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จีนมีการถกเรื่องมาตรฐานการแปลมาโดยตลอด นับแต่สมัยโบราณ ความเห็นแบ่งออกเป็นสองข้าง คือ ทิศหนึ่งสนับสนุนการแปลโดยพยัญชนะหรือการแปลโดยรักษาการแปลคำต่อคำ รักษาโครงสร้างและความหมายภาษาต้นฉบับและฉบับแปลอย่างเคร่งครัด อีกทิศหนึ่งสนับสนุนการแปลโดยอรรถหรือการแปลโดยมุ่งเอาใจความเป็นสำคัญ ไม่รักษาโครงสร้างทางไวยากรณ์ ครั้นได้รับอิทธิพลตะวันตก ก็เกิดปัญหาขึ้นใหม่คือ ระหว่างทฤษฎีการแปลโบราณกับทฤษฎีการแปลสากลนั้น ทฤษฎีใดจะเหมาะสมกับการนำมาใช้มากกว่ากัน ซึ่งเอกสารสำคัญในอดีตที่ทำให้เกิดการกำหนดและการถกเถียงเกี่ยวกับมาตรฐานการแปลของจีนคือพุทธคัมภีร์ ทั้งนี้ เมื่อถึงสมัยราชวงศ์ชิง มาตรฐานการแปลก้าวหน้าขึ้นมาก ทฤษฎีที่น่าสนใจได้แก่ทฤษฎีของหม่าเจี้ยนจง (马建忠) (ค.ศ. 1844-1900) และเหยียนฟู (严复) (ค.ศ. 1854-1921) (อ้างถึงใน กนกพร, 2554, น. 9-11) หม่าเจี้ยนจงเสนอ

ทฤษฎีการแปลที่ดี (善译) โดยเห็นว่าผู้แปลต้องมีความรู้ทางภาษาดี เข้าใจความเหมือนและความต่างของภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล ต้องกระจ่างในเนื้อหาต้นฉบับ และรู้ถึงลีลาของต้นฉบับ เวลาแปลต้องถ่ายทอดออกมาให้ครบ ฉบับแปลกับต้นฉบับต้องเทียบเคียงกันได้ ผู้อ่านอ่านฉบับแปลแล้วต้องเกิดความรู้สึกอย่างเดียวกับอ่านต้นฉบับ ขณะที่เหยียนฟูได้สรุปประสบการณ์จากการปฏิบัติและค้นคว้าประสบการณ์จากนักแปลพุทธคัมภีร์ในอดีต สรุปหลักทฤษฎีมาตรฐานการแปลของตนด้วยคำสามคำคือ ถูกต้อง-สื่อความ-งามตามแบบแผน (信、达、雅) แม้มาตรฐานความถูกต้องและการสื่อความของเหยียนฟูได้รับการยอมรับมาตลอด แต่มาตรฐานข้อสุดท้ายนั้นเป็นที่ถกเถียงกันมากในยุคปัจจุบัน ทั้งในแง่ของความหมายที่แท้จริงและความจำเป็นหรือไม่ที่ต้องยึดถือเป็นมาตรฐาน คนยุคปัจจุบันมักแสดงความสงสัยกับมาตรฐานนี้ เป็นต้นว่า หากต้นฉบับไม่งาม จะแปลให้งามได้อย่างไร และควรหรือไม่ที่จะต้องแปลให้งาม เพราะหากแปลสิ่งที่ไม่งามให้งาม ก็ย่อมเท่ากับถ่ายทอดคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ

กนกพร นุ่มทอง (2554, น. 14) สรุปว่า มาตรฐานการแปลต่าง ๆ ในปัจจุบัน แม้จะมีผู้เอ่ยถึงไว้หลากหลาย แต่ก็ไม่ได้ฉีกแนวหรือแหวกกรอบไปจากมาตรฐาน “ถูกต้อง-สื่อความ-งามตามแบบแผน” ของเหยียนฟูเท่าใดนัก จะมีก็แต่การถกเถียงเกี่ยวกับความหมายของ “ถูกต้อง-สื่อความ-งามตามแบบแผน” ว่าหมายความว่าอย่างไรกันแน่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคำว่า “งามตามแบบแผน” ซึ่งมีผู้เข้าใจและตีความต่างกันเป็นหลายประการ โดยสรุปแล้ว แม้จะมีผู้ถกเถียงกับมาตรฐาน “ถูกต้อง-สื่อความ-งามตามแบบแผน” ของเหยียนฟูอยู่มาก โดยเฉพาะกับเรื่อง “งามตามแบบแผน” แต่ก็ไม่มีใครสามารถเสนอมาตรฐานอื่นที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วกัน มาตรฐาน “ถูกต้อง-สื่อความ-งามตามแบบแผน” ของเหยียนฟูจึงยังนับเป็นมาตรฐานสูงสุดในด้านการแปลของจีน

ขณะที่ Wang (2017) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการแปลบทกวีของหวัง ป๋อ (Wang Bo) ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่กวีผู้มีชื่อเสียงสูงสุดในช่วงต้นราชวงศ์ถัง โดยใช้กลวิธีการแปลแบบตีความ (interpretive translation) ว่าประกอบด้วย การอ่านอย่างเข้มข้น การสร้างบทสนทนากับบริบทที่เกี่ยวข้อง การแปลขั้นต้น การตรวจทาน การแปลจนสมบูรณ์ และการเขียนรายงานการแปล โดยการทำความเข้าใจธรรมชาติของการถ่ายทอดเรื่องราวกระทำผ่านการอ่านอย่างเข้มข้น และการแก้ปัญหาความสับสนในทางวัฒนธรรมแก้ไขได้ด้วยการอ้างอิงกับบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักการแปลอย่างเที่ยงตรง และลื่นไหล ควบคู่กับวิธีการแปลตามหลักภาษาศาสตร์ และการแปลโดยอิสระ ในขั้นตอนสุดท้าย ชิ้นงานจะถูกตรวจทาน และขัดเกลาครั้งแล้วครั้งเล่า จนเสร็จสิ้นการแปล

7.3 ปัญหาและข้อควรระวังในการแปลเอกสารโบราณจีน

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและกลวิธีการแปลภาษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดย กนกพร นุ่มทอง (2564) ศึกษากระบวนการแปลบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาในเอกสารโบราณจีนที่คัดสรรจากหนังสือ 25 รายการ 169 ข้อความ ผู้วิจัยได้

นำเสนอปัญหาและเสนอกลวิธีในการแก้ไขเป็น 7 ประเด็นคือ 1) ปัญหาด้านการทับศัพท์หรือการถ่ายทอดเสียง 2) ปัญหาด้านการค้นเทียบวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์ 3) ปัญหาด้านการค้นคว้าสถานที่ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ 4) ปัญหาเรื่องชื่อหน่วยงาน ชื่อตำแหน่งขุนนางและชื่อเขตการปกครอง 5) ปัญหาความถูกต้องของเอกสารต้นฉบับ 6) ปัญหาการตีความตัวบท 7) ปัญหาเรื่องความหมายกักตุนในภาษา และได้เสนอแนวทางในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยโดย 1. ควรจัดทำคำอธิบาย โดยจะอยู่ในรูปของเชิงอรรถหรือคำอธิบายท้ายบทแปลก็ได้ 2. เน้นความถูกต้องมากกว่าศิลปกรรมทางภาษา 3. ต้องมีระบบในการแปลที่ชัดเจน ทั้งในเรื่องการถ่ายทอดเสียงและการใช้คำ 4. ต้องสอบทานต้นฉบับให้สมบูรณ์ที่สุด 5. ต้องมีคู่มือที่เกี่ยวข้อง และ 6. ต้องสืบค้นเอกสารประวัติศาสตร์และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อช่วยสอบทานและจัดทำเป็นเชิงอรรถหรือคำอธิบายต่อไป

ขณะเดียวกัน งานวิจัยเรื่อง หลักและข้อควรระวังในการแปลจีน-ไทย ไทย-จีน โดย กนกพร นุ่มทอง และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม (2562) ได้นำเสนอหลักและข้อควรระวังในการแปลจีน-ไทย และไทย-จีน 10 ประการ โดยสามารถสรุปข้อควรระวังที่มีความสำคัญได้แก่ การเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับความหมาย หน้าที่ ระดับภาษา การปรับการใช้คำให้ตรงกับภาษาปลายทาง ความแตกต่างของความหมายและน้ำเสียงระหว่างคำในภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทาง และการเรียงประโยคตามโครงสร้างภาษาปลายทางตามความเหมาะสม

ธัญญรัตน์ ปาณะกุล (2563) ได้วิเคราะห์การสัมภาษณ์นักแปลมืออาชีพสรุปความได้ว่า นักแปลจะต้องมีพื้นฐานความรู้ทางวัฒนธรรม การเมือง ประวัติศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ความอ่อนด้อยในเรื่องวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบต่อทางเลือกคำ และประโยคที่เหมาะสม นอกจากนี้ นักแปลจะต้องเก่งภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทางในระดับผู้เชี่ยวชาญจึงจะสามารถสื่อความให้ผู้อ่านเข้าใจ ปัญหาภาษาทับซ้อนกับปัญหาคลังความรู้ซึ่งนำตัวอย่างมาจากงานแปลของนักศึกษาวិชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทยนั้น สรุปได้ว่า ปัญหาการแปลมักเกิดจากปัญหาหลายปัญหาเกิดขึ้นพร้อมกันและทับซ้อนกัน เช่น ปัญหาด้านความรู้ภาษาฝรั่งเศสเกิดทับซ้อนกับปัญหาคลังความรู้ของผู้แปลด้านวัฒนธรรมสังคมตะวันตกไม่กว้างเพียงพอ ปัญหาการแปลลักษณะนี้พบบ่อยในการแปลวรรณกรรม และการแก้ไขจะต้องอาศัยการชี้แนะจากครูสอนแปลเพื่อให้นักศึกษาค่อย ๆ สะสมประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคมตะวันตก นักศึกษาวิชาการแปลเสนอวิธีแก้ไขว่า ผู้แปลจะต้องเพิ่มพูนความรู้ทั่วไปและความรู้รอบตัวจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสังคมต่าง ๆ ให้มากขึ้น รวมทั้งการสอบถามผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมนั้น ๆ

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าปัญหาสำคัญที่ปรากฏในการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยในเอกสารโบราณ คือการเลือกใช้คำเพื่อถ่ายทอดความหมายของคำในภาษาจีนออกมาเป็นภาษาไทยที่คนในปัจจุบันสามารถอ่านและเข้าใจได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนตั้งแต่การเลือกใช้คำว่าจำเป็นต้องแปลตรงตัว หรือแปลตามความหมายโดยนัย หรือแปลให้

สอดคล้องไปกับบริบท นอกจากนี้ การเลือกใช้กลวิธีการแปลระหว่างการแปลให้มีความหมายตรงกับต้นฉบับมากที่สุดกับการแปลอย่างมีวรรณศิลป์ ก็เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากแม้ว่าวัตถุประสงค์ในการแปลเอกสารโบราณแต่ละชั้นย่อมมีจุดสำคัญเหมือนกันคือ ถ่ายทอดคำแปลออกมาให้ใกล้เคียงกับต้นฉบับให้มากที่สุด แต่ผู้แปลบางท่านก็ให้ความสำคัญกับการเลือกใช้คำให้สละสลวย แสดงความหมายของคำโดยที่ผู้อ่านต้องอาศัยการตีความด้วยตนเองอีกชั้นหนึ่ง นี่จึงเป็นความท้าทายในการแปลเอกสารโบราณจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ที่จำเป็นต้องให้ทั้งสองสิ่งนี้ปรากฏในงาน โดยไม่ทำให้ความหมายตามภาษาเดิมผิดเพี้ยนไป แต่ก็ยังมีกรณีการอ่านอย่างเป็นศิลปะควบคู่กันไป

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มียานศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการแปลคำว่า “เต๋า” ในประเทศไทย แต่พบการศึกษาการเปรียบเทียบการแปลคำว่า “เต๋า” ภาษาจีนกับภาษาอังกฤษ ดังนี้

Yang Jieqing (2011) ได้กล่าวว่า การพบฉบับแปลคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง ทำให้วัฒนธรรมจีนมีโอกาสดำเนินการกับวัฒนธรรมตะวันตก และเป็นโอกาสอันดีที่นักวิชาการตะวันตกจะได้ติดต่อสื่อสารและทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมจีน นักแปลมีบทบาทที่สำคัญในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก การแปลคำว่า “เต๋า” มีความหมายโดยพื้นฐานอยู่ แต่ก็ยังคงมีช่องว่างขนาดใหญ่ในการทำความเข้าใจ ในการแปล และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตะวันออกและตะวันตก ในขณะเดียวกันยังแสดงให้เห็นว่ามีการยอมรับในวัฒนธรรมจีนที่ดีขึ้น และแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านชาวตะวันตกจำนวนมากได้ตระหนักถึงเสน่ห์ของภาษาจีนและเสน่ห์ของคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เมื่อมีการแปลไปเรื่อย ๆ นักแปลมีเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลย่อมมีความแตกต่างในการแปล ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะบรรลุเนื้อความเท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ การแปลข้ามวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการแปลเนื้อความที่มีความแตกต่างกันนั้น เป็นผลพลอยได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยน ดังนั้น จึงไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของการแปลในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมได้

Lian Peipei and Cai Panke (2011) ศึกษาการแปลคำว่า “เต๋า” ที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงจากมุมมองของการแปลที่เป็นศูนย์ คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงเป็นแก่นแท้ของปรัชญาจีนโบราณ คำว่า “เต๋า” มีความหมายแฝงอยู่ในวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง และแต่ละแหล่งข้อมูลให้ความหมายคำดังกล่าวแตกต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากในการแปลคำว่า “เต๋า” สำหรับการแปลคำว่า “เต๋า” ผู้แปลมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นของตนเองเพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ในการแปลที่แตกต่างกัน แนวความคิดของการแปลเป็นศูนย์ให้การสนับสนุนในทางทฤษฎีสำหรับการแปลคำที่เป็นที่ว่างในวัฒนธรรมตะวันออกและ

ตะวันตก บทความนี้มุ่งวิเคราะห์วิธีการทับศัพท์ของคำว่า “เต๋า” จากมุมมองของการแปลเป็นศูนย์ และข้อดีของวิธีการแปลเป็นศูนย์สำหรับการถ่ายทอดความหมายของคำว่า “เต๋า” โดยสรุปว่าในกรณีการแปลที่เป็นศูนย์นั้น การใช้วิธีการทับศัพท์เป็นกลยุทธ์การแปลที่ดีและมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความไม่คุ้นเคยที่เกิดจากการแปลเป็นศูนย์นั้น อาจจะทำให้ผู้อ่านภาษาปลายทางเกิดเข้าใจความหมายสับสน และอาจจะทำให้ความเข้าใจของผู้อ่านเกินกว่าความตั้งใจของผู้เขียนหรือแปลที่ตั้งใจสื่อสาร ดังนั้น ผู้แปลจึงต้องถ่ายทอดบริบทอย่างมีสติขณะแปล เช่น การเลือกให้ข้อมูลเสริมหรือข้อมูลเชิงอรรถ เพื่อถ่ายทอดความคิดและความหมายไปยังผู้อ่าน อีกทั้ง เพื่อถ่ายทอดข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น ตลอดจนถ่ายทอดความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของข้อความต้นฉบับให้ผู้อ่านได้รับทราบด้วยเช่นกัน

Dong Bin Bin (2013) ศึกษาการแปลความหมายของคำว่า “เต๋า” ในการแปลคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงฉบับภาษาอังกฤษ โดยการแปลของ Xu Yuan Chong Lin Yu Tang และ Gu Zheng Kun และเปรียบเทียบการแปลของคำว่า “เต๋า” ในฉบับแปลภาษาอังกฤษ โดย Arthur Waley, James Legge และ DC Lau โดยได้วิเคราะห์การแปลภาษาอังกฤษของคำว่า “เต๋า” ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง จากนักแปลทั้งใน (ประเทศจีน) และต่างประเทศ ได้ค้นคว้าหาลักษณะของการแปลคำว่า “เต๋า” และเปรียบเทียบการแปลตัวอักษรจีน ศึกษาความเหมือนและความแตกต่างในการแปลภาษาอังกฤษของคำว่า “เต๋า” โดยนักแปลในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เห็นมุมมองที่ครอบคลุมและเป็นกลางมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการฉบับแปลภาษาอังกฤษของคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจและการตีความของคำว่า “เต๋า” คำว่า “เต๋า” คือแก่นแท้ของคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เมื่อแปลคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงเป็นภาษาอังกฤษต้องทำอย่างไรในการแปลคำว่า “เต๋า” ซึ่งคำดังกล่าวเป็นกุญแจสำคัญในการเผยแพร่ความคลาสสิกของจีนโบราณ ซึ่งนักแปลส่วนใหญ่ที่แปลคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงเป็นชาวต่างชาติ ในกระบวนการแปลไม่สามารถเข้าถึงเนื่องจากปัจจัยทางวัฒนธรรมและจิตวิทยาของสัญชาติของตนเองได้เข้าไปผสมผสานกับปัจจัยทางศาสนาและเทววิทยาของตะวันตก ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจผิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมโบราณของจีน และความคิดที่ว่าวัฒนธรรมจีนและตะวันตกนั้น มาจากแหล่งเดียวกัน ดังนั้นวิธีการแปลคัมภีร์โบราณอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ และการเผยแพร่วัฒนธรรมโบราณของจีนอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ควรพยายามทำอย่างต่อเนื่อง

Liu Kongxi and Yang Bingjun (2015) ได้ศึกษาการแปลคำศัพท์เชิงปรัชญาของเหลาจื๋อจากต้นฉบับการแปลภาษาอังกฤษ ในตัวอย่างการให้เหตุในการแปลคำนามคำว่า “เต๋า” แปลเป็นคำว่า “way” การแปลคำศัพท์ทางปรัชญาของเหลาจื๋อเป็นเรื่องที่ทำนายเป็นอย่างมาก และการแปลฉบับภาษาอังกฤษของหลักแนวคิดเต๋า ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงก็เป็นเรื่องที่มีการถกเถียงกันอยู่มาก จากการแปลฉบับภาษาอังกฤษจำนวนมากกว่า 170 ฉบับ วรรณกรรมที่

ปรากฏอยู่ มีการแปล 61 ฉบับ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน บทความนี้มุ่งสำรวจเหตุผลในการแปลคำว่า “เต๋า” ภายใต้มุมมองของต้นฉบับแปล และอธิบายถึงเหตุผลของการแปล โดยพิจารณาจากมุมมองของต้นฉบับภาษาอังกฤษในการแปลและผสมผสานกับต้นฉบับภาษาจีนเพื่อแสดงให้เห็นว่าการศึกษาการแปลของแนวทางตามแบบฉบับนั้น มีส่วนในการแปลคำว่า “เต๋า” ที่มีการอธิบายหลากหลายในการแปลของคำศัพท์ทางปรัชญาจีนโบราณที่แสดงผ่านปรัชญาเต๋าของเหลาจื๊อ จากผลอภิปรายพบว่า มีเหตุผลที่ชัดเจนเพียงพอสำหรับการแปลคำว่า “เต๋า” ในทางปรัชญาของเหลาจื๊อ ตามทฤษฎีต้นฉบับการแปล คำนามเชิงปรัชญาจีนโบราณคำว่า “道” นั้นอุดมไปด้วยแนวคิดและหลักความเป็นจริงอันลึกซึ้งของจักรวาลนี้ การวิจารณ์การแปลไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะปฏิบัติตามหลักการแบบมาตรฐานการแปลได้ จากมุมมองของทฤษฎีต้นฉบับการแปล “way” เป็นตัวอย่างที่ดีของการแปล “เต๋า” เป็นภาษาอังกฤษ การอธิบายเหตุผลในการแปลคำว่า “เต๋า” เป็นคำว่า “way” ได้เน้นย้ำถึงในการอธิบายของมุมมองตามแบบฉบับเกี่ยวกับการแปลคำศัพท์ทางปรัชญาโบราณของจีนที่หลากหลาย พบว่าผู้แปลให้ข้อมูลไม่สอดคล้องกันว่าจะใช้ way หรือ Way ดีกว่ากัน ประเด็นยังคงเป็นที่ถกเถียงกัน นอกจากนี้ เหตุผลในการแปลคำว่า “เต๋า” ตามที่อภิปรายในบทความนี้มีพื้นฐานมาจากความหมายของคำนาม “เต๋า” และคำแปลส่วนอื่น ๆ ของคำพูด “เต๋า” จากคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง ตรวจสอบอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ วิธีที่ทฤษฎีต้นแบบการแปลไม่เพียงแสดงให้เห็นพลังในการอธิบายในการศึกษาเชิงพรรณนาของความหลากหลายในการแปลเท่านั้น แต่ยังต้องศึกษาบทบาทชี้นำในการปฏิบัติงานด้านการแปลอีกด้วย

Liu Qian Yang (2013) ได้ศึกษาการแปลคำว่า “เต๋า” ที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ เป็นภาษาอังกฤษจากมุมมองข้ามวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์จากแนวคิดของเต๋า ในคัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ ซึ่งแปลว่า ธรรมชาติ วิถีทาง พระเจ้า และเต๋า พบว่าการแปลคำว่าเต๋าในภาษาอังกฤษจากคัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อนั้น มีกระบวนการตีความและทำความเข้าใจคำว่า “เต๋า” ใหม่อุตลอดเวลา และเมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำว่าเต๋าที่แปลว่า ธรรมชาติ วิถี และพระเจ้านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมุ่งเน้นให้เห็นอุดมคติศาสนาคริสต์ของตะวันตก ด้วยเหตุนี้ “เต๋า” จึงถูกรวมเข้าไว้ในองค์ประกอบทางศาสนา กล่าวได้ว่าการแปลคำว่าเต๋าในภาษาอังกฤษทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นเต๋าที่แท้จริง เพราะคำว่า “เต๋า” ในประเทศจีนและตะวันตกมีความแตกต่างกัน โดยพื้นฐานของทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าจะไม่มีการกีดขวางทางวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันตลอดมาก็ตาม ซึ่งยังคงจำเป็นต้องมีการศึกษาพัฒนาการและลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อลดข้อผิดพลาดในการแปลคำว่า “เต๋า” เป็นภาษาอังกฤษของคัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ

จากงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง พบว่ามุ่งเน้นความสำคัญในการศึกษาการแปลคำว่า “เต๋า” ที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ (เต๋าเต๋อจิง) กับภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมตะวันตก และพบงานวิจัยเพียงฉบับเดียวที่กล่าวถึงการแปลคำว่า “เต๋า” ในคัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ

แต่ไม่พบว่ามีการศึกษาในประเด็นความหมายการแปลคำว่า “เต๋า” ผ่านคัมภีร์เต๋าดื่น ๆ นอกจากนี้ ยังไม่พบว่ามีการศึกษาทวิวิธีการแปลคำว่า “เต๋า” ในคัมภีร์เต๋าในงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งไม่พบการศึกษาเปรียบเทียบการแปลคัมภีร์เต๋าทั้งสามฉบับในงานวิจัยต่าง ๆ เช่นเดียวกัน บทความฉบับนี้ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาความหมายและทวิวิธีการแปลคำว่า “เต๋า” เป็นภาษาไทยที่ปรากฏผ่านคัมภีร์เต๋าของสามนักปราชญ์ คือคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ และคัมภีร์เต๋าของเสี่ยวจื๋อ เพื่อศึกษาทวิวิธีในการแปลรวมทั้งปัจจัยของผู้แปล

9. ผลการศึกษา

9.1 คัมภีร์เต๋าของ 3 นักปราชญ์

9.1.1 คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ

คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ หรือที่รู้จักกันทั่วไปในนามคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” เป็นคัมภีร์ที่ประพันธ์โดยเหลาจื๋อ ในช่วงศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งอยู่ในช่วงปลายสมัยของยุคชุนชิว (春秋) (770-476 ปี ก่อนคริสต์ศักราช) ถือว่าเป็นคัมภีร์เก่าแก่ที่มีอายุยาวนานกว่า 2,500 ปี เหลาจื๋อ ถือว่าเป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งลัทธิเต๋าในประวัติศาสตร์จีน คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ เป็นคัมภีร์ปรัชญาโบราณของจีนที่ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศมากที่สุด ภายในคัมภีร์ใช้ตัวอักษรจีนประพันธ์เพียง 5,000 ตัว รวมทั้งสิ้น 81 บท ซึ่งในคัมภีร์กล่าวถึงวิถีทางและเรื่องราวเกี่ยวกับคุณธรรม ถึงแม้ว่าคัมภีร์จะมีความยาวไม่มากนัก แต่กลับทรงอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีนเป็นอย่างมาก และกลายเป็นรากฐานของลัทธิเต๋าจนจนถึงปัจจุบันนี้ ปรัชญาเต๋าของเหลาจื๋อถือว่ามีอิทธิพลต่อแนวความคิด (ideal) อัตลักษณ์ (identity) และความนิยมชมชอบด้านสุนทรีย์ (aesthetic) ของประชาชาติจีนเป็นอย่างมาก แนวความคิดปรัชญาเต๋าของเหลาจื๋อนั้น กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมชาติ ธรรมชาติ เรียบบ่าย กล่าวได้ว่าปรัชญาเต๋าเป็นแนวความคิดที่สำคัญของสังคมจีนควบคู่ไปกับปรัชญาขงจื๊อมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

9.1.2 คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ

คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ มีทั้งสิ้น 33 บท โดยแบ่งออกเป็น 3 เล่มสมุด ได้แก่ สมุดใน (内篇) 7 บท สมุดนอก (外篇) 15 บท และสมุดปถิณกะ (杂篇) 11 บท ในวงการวิชาการถือกันว่าสารัตถะสมุดใน 7 บท นั้น เป็นของปรัชญาของจวงจื๋อ คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อถือว่าเป็นคัมภีร์จีนโบราณ กำเนิดเมื่อประมาณ 2,300 ปีก่อน หรือตรงกับยุคจั้นกั๋ว (战国) และต่อมาซือหม่าเถียน (司马谈) ได้จัดให้ปรัชญาของจวงจื๋ออยู่ในกลุ่มเดียวกับปรัชญาเต๋า ซึ่งกำหนดไว้โดยราชบัณฑิตสมัยราชวงศ์ฮั่น ปรัชญาเต๋าของจวงจื๋อถือว่ามีอิทธิพลที่สำคัญต่อกระแสอารยธรรมจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากปรัชญาเต๋าของจวงจื๋อเป็นการผสมผสานแนวคิดเข้ากับหลักพุทธธรรม

9.1.3 คัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ

เหลียวจื่อ (列子) หรือเหลียวอ้วโก้ว (列御寇) เป็นนักปราชญ์สมัยยุครั้นกั๋ว (450-375 ปีก่อน ค.ศ.) หรือราว 2,400 ปีก่อน นับว่าเป็นหนึ่งในนักปราชญ์ที่สำคัญของปรัชญาเต๋า แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏมากนักเกี่ยวกับเหลียวจื่อ จึงทำให้บางคนไม่เชื่อว่านักปราชญ์ผู้นี้มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์จีน แต่ถึงอย่างไรก็จะพบว่าชื่อของเหลียวจื่อถูกกล่าวถึงอยู่ในคัมภีร์จวงจื่อด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ต้นฉบับของคัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ หรือคัมภีร์เหลียวจื่อ ที่มีการเผยแพร่ในปัจจุบันนั้น จังจัน (张湛) คือผู้ที่รวบรวม ซึ่งเป็นนักปราชญ์ในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออก (东晋朝) (ค.ศ. 317-420) ส่งผลให้วงการวิชาการมองว่าคัมภีร์นี้ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดของปรัชญาเต๋าได้อย่างแท้จริง เพราะในคัมภีร์นี้สอดแทรกไปด้วยแนวความคิดของคนในสมัยราชวงศ์จิ้น ที่ได้รับอิทธิพลจากคำสอนทางพุทธศาสนา ภายในคัมภีร์ มีจำนวนทั้งหมด 8 บท ร้อยเรียงในรูปนิทาน สะท้อนถึงภูมิปัญญา และความคิดเชิงปรัชญาไว้อย่างลึกซึ้งและน่าสนใจเป็นอย่างมาก

9.2 ความหมายของคำว่า “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, น. 513) ให้ความหมายของคำว่า “เต๋า” ในรูปคำนามว่า ชื่อศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งของจีน มีศาสดาชื่อ เล่าจื่อ หรือ เหลียวจื่อ (จ.) ขณะที่พจนานุกรมออนไลน์เมอร์เรียม-เว็บสเตอร์ (Merriam-Webster) ให้ความหมายคำว่า Tao ไว้ดังนี้ 1) แหล่งกำเนิดที่ไม่มีเงื่อนไขและมีอาจล่วงรู้ได้ มีสิ่งใดบ่งชี้และนำไปสู่หลักการอันแท้จริงทั้งปวงตามที่ผู้นับถือลัทธิเต๋าเชื่อถือ 2) กระบวนการของธรรมชาติ โดยที่สรรพสิ่งล้วนแล้วมีการเปลี่ยนแปลงและดำเนินไปเพื่อความผาสุกของชีวิต 3) มรรควิถีแห่งคุณธรรมตามแนวคิดของขงจื่อ 4) ศิลปะหรือทักษะในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องประสานกับธรรมชาติอันแท้จริงของสรรพสิ่ง

Lu Shuxiang and Ding Shengshu (2016, p. 269) ระบุในพจนานุกรมภาษาจีนสมัยใหม่ Xiandai Hanyu Cidian 《现代汉语词典》ให้ความหมายของคำว่า 道 (เต๋า) โดยพื้นฐานดังนี้ 1) ถนน ทาง เส้นทาง หรือทางเดิน 2) ศีลธรรม สัจธรรม จริยธรรม ทั้งนี้ Chen Fuhua (2002, p. 296) ระบุในพจนานุกรมภาษาจีนโบราณ Gudai Hanyu Cidian 《古代汉语词典》ให้ความหมายคำว่า 道 (เต๋า) โดยพื้นฐานว่า ถนน ทาง เส้นทาง ทางเดิน รวมทั้งแปลว่า แนวทาง หรือวิถี ไว้อีกด้วย ในคัมภีร์ชือจิง 《诗经》 ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีการรวบรวมบทกวีโบราณที่เก่าแก่ที่สุดของจีนเอาไว้ ตั้งแต่ยุคสมัยราชวงศ์โจวตะวันตก (西周) (1046-771 ปีก่อนคริสต์ศักราช) จนกระทั่งถึงสมัยยุคคลางยุคชุนชิว (春秋) (770-476 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ได้กล่าวถึงคำว่า 道 (เต๋า) โดยอยู่ใน 《小雅·何草不黄》“有栈之车，行彼周道” ซึ่งหมายความว่า “รถสูงใหญ่ ขนทหาร แล่นไปบนทางใหญ่” คำว่า โจวเต๋า 周道 มีความหมายว่า ต้าหลู่ 大路 ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า ถนนใหญ่ เส้นทางใหญ่

พนมกร คำวัง (2562) อธิบายความหมายของคำว่า “เต๋า” ตามอักษรจีนว่า หมายถึง วิถีแห่งธรรมชาติ นอกจากนี้ เต๋ามีนักปราชญ์ให้ความหมายไว้มากมาย เช่น เต๋า หมายถึง 1) ทาง (มรรคา) 2) กฎ 3) จารีต 4) พิธีการ 5) คุณสมบัติ 6) กฎแห่งการย้อนกลับ 7) ธรรมชาติ 8) กฎแห่งธรรมชาติ เป็นต้น

จากการศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์เต๋าจากต้นฉบับภาษาจีน และฉบับแปลเป็นภาษาไทย โดย ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ ประกอบด้วย 1) คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง (《道德經》) หรือ คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ (老子) 2) คัมภีร์จวงจื๋อ (《莊子》) หรือคัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ (庄子) และ 3) คัมภีร์เหลี่ยจื๋อ (《列子》) พบว่ามีการแปลคำว่า “เต๋า” (道) ในความหมายที่หลากหลาย ดังนี้

9.2.1 คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อต้นฉบับภาษาจีนถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาไทย ทั้งหมด 3 ความหมาย โดยพบว่าในฉบับแปลไทยเลือกถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำว่า “ธรรมวิธี” มากที่สุด จำนวน 38 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 64 และความหมายอื่นๆ ตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ความหมายในการแปลและจำนวนครั้งที่ปรากฏความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย	จำนวนครั้งที่ปรากฏ จำนวน (ร้อยละ)	การแปลในฉบับภาษาไทย
1. เต๋า	1 (2)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลมากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
2. วิธี	20 (34)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่าภาษาต้นทาง
3. ธรรมวิธี	38 (64)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความหมายกว้าง
รวม	59 (100)	

9.2.2 คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อต้นฉบับภาษาจีนถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาไทย ทั้งหมด 8 ความหมาย โดยพบว่าในฉบับแปลไทยเลือกถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำว่า “เต๋า” มากที่สุด จำนวน 18 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 62 และความหมายอื่นๆ ตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

ความหมายในการแปลและจำนวนครั้งที่ปรากฏความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย	จำนวนครั้งที่ปรากฏ จำนวน (ร้อยละ)	การแปลในฉบับภาษาไทย
1. เต๋า	18 (62)	การแปลโดยการถอดเสียง
2. วิถี	1 (3.5)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
3. วิถีแห่งเต๋า	2 (7)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
4. มรรควิถี	4 (14)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความหมายกว้าง
5. มรรควิธี	1 (3.5)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความหมายกว้าง
6. มรรควิธีเต๋า	1 (3.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
7. มรรควิถีแห่งเต๋า	1 (3.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
8. มรรควิธีแห่งเต๋า	1 (3.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
รวม	29 (100)	

9.2.3 คัมภีร์เต๋าของเลี่ยจื๊อ

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของเลี่ยจื๊อต้นฉบับภาษาจีนถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาไทย ทั้งหมด 22 ความหมาย โดยพบว่าในฉบับแปลไทยเลือกถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำว่า “วิถี” มากที่สุด จำนวน 18 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 26 และความหมายอื่นๆ ตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3

ความหมายในการแปลและจำนวนครั้งที่ปรากฏความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื้อตันฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย	จำนวนครั้งที่ปรากฏ จำนวน (ร้อยละ)	การแปลในฉบับภาษาไทย
1. มรรคา	1 (1.5)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
2. วิธี	18 (26)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
3. ทาง	1 (1.5)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
4. เต๋า	7 (10)	การแปลโดยการถอดเสียง
5. วิถีธรรม	13 (19)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความ หมายกว้าง
6. ธรรมวิธี	1 (1.5)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความ หมายกว้าง
7. มรรควิถี	6 (9)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความ หมายกว้าง
8. มรรควิธี	4 (6)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความ หมายกว้าง
9. ญาณวิธี	3 (4)	การแปลโดยการใช้คำที่มีความ หมายกว้าง
10. แนวกว่าย	1 (1.5)	การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร
11. แนวก	1 (1.5)	การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร
12. วิธีการ	2 (3)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
13. ครรลอง	1 (1.5)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
14. เดินทาง	1 (1.5)	การใช้คำที่มีความหมายกว้างขึ้น

ตารางที่ 3

ความหมายในการแปลและจำนวนครั้งที่ปรากฏความหมาย “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื้อต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย (ต่อ)

การแปลความหมาย “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย	จำนวนครั้งที่ปรากฏ จำนวน ร้อยละ	การแปลในฉบับภาษาไทย
15. เส้นทาง	1 (1.5)	การแปลโดยการใช้คำเทียบเท่า ภาษาต้นทาง
16. ตามทาง	2 (3)	การแปลโดยการแปลตรงตัว
17. เอ่ย ²	1 (1.5)	การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร
18. เต๋า	1 (1.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
19. มรรควิถีเต๋า	1 (1.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
20. มรรควิถีธรรม	1 (1.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
21. ครรลองธรรม	1 (1.5)	การแปลโดยใช้กลวิธีการแปล มากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน
22. กลางทาง	1 (1.5)	การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร
รวม	70 (100)	

9.3 กลวิธีการแปลของคำว่า “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย : กรณีศึกษางานแปลคัมภีร์เต๋าของปรกณ ลิมปณสุรณ

ผู้วิจัยพบว่า จากคัมภีร์เต๋าของเหลาจื้อ จวงจื้อ และเลี้ยวจื้อ ฉบับแปลภาษาไทยได้ใช้กลวิธีการแปลที่หลากหลาย ในการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากตัวบทต้นฉบับภาษาจีนออกมาเป็นภาษาไทยเพื่อสื่อความหมายของคำดังกล่าว โดยสามารถจำแนกกลวิธีที่ใช้ในการแปลได้ดังนี้

9.3.1 การแปลโดยการถอดเสียง

การแปลโดยใช้กลวิธีในการถอดเสียง หมายถึง การถอดเสียงของภาษาต้นทางนำมาเขียนในภาษาปลายทางฉบับแปล หรือเป็นการถอดเสียงตามภาษาปลายทางที่มีการยอมรับในฉบับแปล ดังตัวอย่าง

² ปรากฏอยู่ในหนังสือ คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื้อ โดย ปรกณ ลิมปณสุรณ สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์

- (1) คัมภีร์เต๋าของจวงจื่อ บรรพ 2 สมภาพแห่งสรรพสิ่ง (齐物论)
 ต้นฉบับภาษาจีน: “夫道夫始有封, 言末始有常, 为是而有眇也。”
 (Ding Yi, 2018, p. 38)
 ฉบับแปลภาษาไทย: “อัน “เต๋า” นั้นมิเคยมีขอบเขต “คำพูด” ก็
 ไม่เคยมีความแน่นอน ครั้นกำหนดรู้ว่ามี “นี้” การแบ่งขอบเขตก็
 บังเกิดขึ้น”
 (ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2548, น. 40)
- (2) คัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ บรรพ 1 พรแห่งฟ้า (天瑞)
 ต้นฉบับภาษาจีน: “舜问乎烝曰: ‘道可得而有乎?’”
 (Wang Libo, 2004, p. 21)
 ฉบับแปลภาษาไทย: “พระเจ้าซุ่น ตรัสถามอำมาตย์ข้างกายว่า
 “เต๋าเป็นสิ่งที่เราจักครอบครองได้หรือไม่”
 (ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 21)

ตัวอย่างที่ 1-2 ฉบับแปลภาษาไทยผู้แปลเลือกถ่ายทอดความหมาย “道” โดยการถอดเสียงตามที่ภาษาปลายทางยอมรับกันโดยทั่วไปในฉบับแปล โดยใช้คำว่า “เต๋า” เป็นคำยืมจากภาษาจีนมาเป็นภาษาไทย

9.3.2 การแปลโดยการแปลตรงตัว

การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลตรงตัว (literal translation) หมายถึง การแปลโดยรักษาความหมายในภาษาฉบับแปลที่มีความใกล้เคียงกับความหมายของภาษาของต้นฉบับมากที่สุด ซึ่งผู้แปลไม่เสริมไม่เติมแนวความคิดของตนเองเข้าไปเสริมในการแปล

- (3) คัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ บรรพ 2 หวงตี้ (皇帝)
 ต้นฉบับภาษาจีน: “我有道也。五六月, 累二而不坠”
 (Wang Libo, 2004, p. 42)
 ฉบับแปลภาษาไทย: “ข้ามีวิธีการอยู่ คือในเดือนห้าแลเดือนหก
 หากข้าสามารถวางลูกดินสองลูกบนปลายไม้ได้โดยไม่ร่วงลงมา ก็จัก
 มีโอกาสพลาดการสอยจับน้อยเต็มที”
 (ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 47)

คำว่า “道” จากตัวบทของต้นฉบับภาษาจีน ถ่ายทอดความหมายฉบับแปลภาษาไทยโดยใช้คำว่า “วิธีการ” เป็นการแปลแบบตรงตัวโดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พ.ศ. 2554 (2556, น. 1112) ให้ความหมายของคำว่า “วิธีการ” ว่า วิธีปฏิบัติตามหลักการเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ

(4) คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื่อ บรรพ 6 พละและชะตา (力命)

ต้นฉบับภาษาจีน : “此众态也, 其貌不一, 而咸之于道, 命所归也。”

(Wang Libo, 2004, p. 159)

ฉบับแปลภาษาไทย : “ที่ท่าอาการทั้งปวงนี้ แม้ว่าหลากหลายแลเห็นมิเป็นหนึ่ง แต่ก็ล้วนรวมรวมอยู่บนเส้นทางเดียวกันอันถูกกำหนดไว้โดยชะตา”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 161)

คำว่า “道” จากตัวบทของต้นฉบับภาษาจีน ถ่ายทอดความหมายฉบับแปลภาษาไทยโดยใช้คำว่า “เส้นทาง” เป็นการแปลแบบตรงตัว โดยมีความหมายว่า เส้นทางที่ใช้เดินทาง

9.3.3 การแปลโดยใช้คำเทียบเท่าภาษาต้นทาง

การแปลโดยใช้กลวิธีการเทียบคำหรือความหมาย หมายถึง การแปลโดยใช้คำไวพจน์ ในรูปการพ้องความหมาย ในภาษาจีนคำหนึ่งคำนั้นก็มีหลากหลายความเช่นเดียวกับภาษาไทย

(5) คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื่อ บรรพ 79

ต้นฉบับภาษาจีน : “天道無親, 常與善人”

(Wang Libo, 2004, p. 472)

ฉบับแปลภาษาไทย : “อันวิถีแห่งฟ้าย่อมไร้อคติ เคียงข้างผู้ประเสริฐอยู่เสมอ”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 160)

คำว่า “道” จากตัวบทของต้นฉบับภาษาจีน ถ่ายทอดความหมายฉบับแปลภาษาไทยใช้คำว่า “วิถี” ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, น. 513) ให้ความหมายของคำว่า วิถี หมายถึง ถนน ทาง และมักใช้ประกอบกับคำอื่น ๆ เช่น วิถีธรรม วิถีชีวิต เป็นต้น ซึ่งตรงกับ ความหมายโดยทั่วไปของคำว่า “道” ในภาษาจีน โดยมีความหมายว่า “ถนน” หรือ “ทาง” โดยผู้แปลเลือกใช้คำที่มีความหมายเทียบเท่า

- (6) คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื่อ บรรพ 1 พรแห่งฟ้า (天瑞)
 ต้นฉบับภาษาจีน: “往复, 其际不可穷; 疑独, 其道不可穷”
 (Wang Libo, 2004, p. 1)
 ฉบับแปลภาษาไทย: “ในความวนเวียนซ้ำซาก อาณาเขตย่อมไม่มี
 ที่สิ้นสุด ในความอิสระสภาพ มรรค ย่อมไม่มีจุดจบ”
 (ปกรณ์ ลิ้มปุนสรณ์, 2545, น. 47)

คำว่า “道” จากตัวบทของต้นฉบับภาษาจีน ถ่ายทอดความหมายฉบับแปลภาษาไทย
 ใช้คำว่า “มรรค” ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
 (2556, p. 881) ให้ความหมายของคำว่า มรรค หรือ มรรค แปลว่า ทาง ซึ่งตรงกับความหมาย
 โดยทั่วไปของคำว่า “道” ในภาษาจีน โดยมีความหมายว่า “ถนน” หรือ “ทาง”

- (7) คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื่อ บรรพ 2 หวงตี้ (皇帝)
 ต้นฉบับภาษาจีน: “从水之道而不为私焉, 此吾所以道之也。”
 (Wang Libo, 2004, p. 159)
 ฉบับแปลภาษาไทย: “ผู้ดลยตามครรลองของทางน้ำโดยไม่ยึด
วิถีเพื่อตนเอง”
 (ปกรณ์ ลิ้มปุนสรณ์, 2545, น. 46)

คำว่า “道” จาก ตัวบทของต้นฉบับภาษาจีน ถ่ายทอดความหมายฉบับแปลภาษาไทย
 ใช้คำว่า “ครรลอง” และ “วิถี” ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
 (2556, น. 229, 1119) ให้ความหมายของคำว่า ครรลอง หมายถึง ว่า ทาง ซึ่งให้ความหมาย
 เช่นเดียวกับ คำว่า วิถี ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเทียบเท่ากัน

9.3.4 การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างขึ้น

การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างขึ้น เป็นการแปลโดยใช้คำที่มีความเป็นกลาง
 ทางอารมณ์ สีสัน หรือความหมายเฉพาะเจาะจงลงเมื่อเปรียบเทียบกับคำในต้นฉบับ
 เป็นการแก้ปัญหาคำทางวัฒนธรรมที่มีความหมายเจาะจงมาก ด้วยคำที่มีความหมายเป็นกลาง
 มากขึ้น (ธริศา งามศรี, 2560, น. 23)

- (8) คัมภีร์เต๋าของจวงจื่อ บรรพ 7 เอ้องค้ออิราช (应帝王)
 ต้นฉบับภาษาจีน: “壶子曰: “吾与汝既其文, 未既其实。而
 固得道与?” ”
 (Ding Yi, 2018, p. 143)

ฉบับแปลภาษาไทย : “หูจื่อกล่าวว่า ที่ข้าให้เจ้าไปเป็นเพียงอักษร และถ้อยความผิวเผิน หาใช้สารัตถะอันแท้ไม่ แล้วเจ้าจะมั่นใจได้อย่างไร ว่าได้มรรควิธีนั้นไปแล้ว”

(ปกรณัม ลิมปุนสูตร, 2548, น. 152)

คำว่า “道” ตัวแรกของต้นฉบับภาษาจีน ฉบับแปลภาษาไทยถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำว่า “มรรควิธี” ความหมายของคำว่า “道” ในภาษาจีน มีหลากหลายความหมาย ซึ่งความหมายโดยทั่วไป หมายถึง ทาง เส้นทาง วิธี วิธีการ คำว่า “มรรค” ความหมายตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2561, น. 326) ให้ความหมายว่า 1) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า อริยอัฐมรรค แปลว่าทางมีองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เรียกสามัญว่า มรรคมองค์ 8 และ 2) ทางอันให้ถึงความ เป็นอริยบุคคลแต่ละขั้น ญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้ขาด เป็นข้อแห่งโลกุตตรธรรม คู่กับผล มี 4 ชั้น มรรควิธี จึงสื่อความหมายได้ว่า วิธีการแห่งการดับทุกข์

9.3.5 การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลมากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน

การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลมากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน (couplets) หมายถึง การแปลเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาในความแตกต่างของถ่ายทอดความหมายที่ปรากฏในภาษาของต้นฉบับหรือภาษาต้นทาง ซึ่งเป็นแนวคิดของ Newmark (1988, อ้างถึงใน อริสา งามศรี, 2560, น. 8)

(9) คัมภีร์เต๋าของเหลาจื่อ บรรพ 1

ต้นฉบับภาษาจีน : “道可道, 非常道。”

(Chen Guying, 1988, p. 442)

ฉบับแปลภาษาไทย : “วิถีอันอาจเฝ้าตามได้ มิใช่วิถีอันจริง”

(ปกรณัม ลิมปุนสูตร, 2547, น. 2)

คำว่า “道” ในตัวแรกของต้นฉบับภาษาจีน สามตัวสุดท้ายของประโยคนี้ “道可道, 非常道。” ฉบับแปลภาษาไทยใช้คำว่า “เฝ้า” ผู้แปลเลือกใช้กลวิธี 2 กลวิธีในการแปล วิธีที่หนึ่งคือกลวิธีในการถอดเสียงตามภาษาต้นทางคำว่า “道” ในรูปกิริยา มีความหมายว่า “กล่าว” “พูด” “บอก” “บอกกล่าว” ออกเสียงว่า “เต้า” (dào) วิธีที่สอง ผู้แปลใช้กลวิธีการแปลคำโดยการเติมคำอธิบาย พบว่ามีการอธิบายในเชิงอรรถไว้ว่า เลือกใช้แปลคำว่า “เฝ้า” เนื่องจากต้องการแสดงให้เห็นความหมายโดยนัยของรูปกิริยาของคำว่า “วิถี” (ปกรณัม ลิมปุนสูตร, 2547, น. 2) ทั้งนี้ ปัจจุบันคำว่า “เฝ้า” ไม่ได้ใช้เป็นคำเดียวในภาษาไทย แต่ใช้เป็นคำประสมเท่านั้น เช่น ไต่เต้า ผู้แปลจึงน่าจะใช้คำว่า “เฝ้า” คำนี้ เพื่อสื่อถึงรากศัพท์ของคำว่า “เฝ้า” ที่มาจากคำจีนโบราณ

(10) คัมภีร์เต๋าของจวงจื่อ บรรพ 6 มหาศาสดา (德充符)

ต้นฉบับภาษาจีน : “夫道有情有信”

(Ding Yi, 2018, p. 113)

ฉบับแปลภาษาไทย : “อันว่ามรรควิถีแห่งเต๋านั้น ย่อมมีสัจจะภาวะ และจิตตารมณ์”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2548, น. 123)

คำว่า “道” ในตัวบทของต้นฉบับภาษาจีน ถ่ายทอดความหมายฉบับแปลภาษาไทย คำว่า “มรรควิถีแห่งเต๋า” ผู้แปลใช้สองกลวิธีในการแปล วิธีที่หนึ่งคือ การถอดเสียง “道” เป็นคำว่า “เต๋า” ซึ่งเป็นการถอดเสียงที่ยอมรับในฉบับแปล วิธีที่สองคือ การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างขึ้น “道” หมายถึง “มรรควิถี” เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “มรรค” ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561, น. 326) ให้ความหมายว่า 1) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เรียกสามัญว่า มรรคมองค์ 8 และ 2) ทางอันให้ถึงความเป็นอริยบุคคลแต่ละชั้นญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้ขาด เป็นชื่อแห่งโลกุตตรธรรม คู่กับผล มี 4 ชั้น มรรควิถีแห่งเต๋า จึงสื่อความหมายว่า หนทางในการบรรลุถึงความดับทุกข์ความคำสอนของเต๋า

(11) คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื่อ บรรพ 8 รอยบรรจบ (说符)

ต้นฉบับภาษาจีน : “稽度皆明而不道也，譬之出不由门，行不从经也。”

(Wang Libo, 2004, p. 194)

ฉบับแปลภาษาไทย : “หากข้อวินิจฉัยและข้อพิสูจน์แจ่มชัดแล้วยังมียอมเต๋าทตาม ก็เปรียบได้ดังการไม่ออกตามประตู”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 199)

จากฉบับแปลภาษาไทยผู้แปลเลือกถ่ายทอดความหมาย “道” โดยใช้คำว่า “เต๋า” ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า “道” ในภาษาจีน แต่คำว่า “เต๋า” นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, น. 513) ให้ความหมายในภาษาไทยว่า “ไป” หรือ “มา” ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีการถอดเสียงและการแปลโดยการถอดความหมาย เพื่อสื่อความหมายถึงผู้ที่ไม่ยอมไป หรือมา ตามเส้นทางแห่งเต๋า ย่อมเปรียบเสมือนผู้ที่ไม่ได้ออกบ้านผ่านประตู ซึ่งเป็นช่องทางที่ควรจะใช้เข้า-ออก

9.3.6 การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร

การแปลโดยใช้กลวิธีแบบการใช้อุปมาโวหาร (simile) หมายถึง การแปลความหมายที่มีความแตกต่างไปจากความหมายเดิม โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบทำให้เห็นภาพและเข้าใจ พร้อมทั้งเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของภาษาต้นทาง ซึ่งผู้แปลภาษาปลายทางนั้น ต้องการจะสื่อความหมายที่ชัดเจน ให้เห็นภาพ เพื่อให้เกิดอรรถรสที่เพิ่มขึ้นและสมจริงสำหรับผู้อ่าน

(12) คัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ บรรพ 2 หวงตี้ (皇帝)

ต้นฉบับภาษาจีน : “孔子从而问之, 曰: “吕梁悬水三十仞, 流沫三十里, 鼋鼍鱼鳖所不能游, 向吾见子^道之。”

(Wang Libo, 2004, p. 40)

ฉบับแปลภาษาไทย : “ขงจื้อจึงเดินตามจนทันถามว่า “น้ำตกหลี่วี่เหลียงมีสายน้ำทอดทิ้งลงมาถึงสามสิบลี้ ฟองน้ำกระเด็นไกลกว่าสามสิบลี้ แม้แต่พญาเต่าเหล่าจะเข้แลมัจฉาชาติก็มีอาจว่ายแหวกผ่านได้ แต่เมื่อครุ่นข้าเห็นท่านแหวกว่ายอยู่”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 46)

จากฉบับแปลภาษาไทย พบว่าถ่ายทอดความหมายของ “道” ต่างไปจากต้นฉบับภาษาจีน โดยใช้วิธีการแปลด้วยอุปมาโวหารโดยการเทียบเคียงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบท และเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายจากภาษาต้นทางได้อย่างชัดเจนที่สุด ผู้แปลถ่ายทอดความหมายของ “道” โดยมีความหมายว่า หนทาง ถนน ทาง เส้นทาง เป็นคำว่า “แหวกว่าย” แทนที่ ซึ่งคำว่า แหวกว่าย นั้น สื่อความหมายว่า การเดินทางตามสายธารน้ำ โดยไม่ได้ทวนกระแส น้ำ เปรียบเสมือนผู้ที่ใช้ชีวิตไปตามเส้นทางแห่งธรรมชาติ หรือเส้นทางแห่งเต๋า โดยไม่ฝืนธรรมชาติ

9.4 ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแปลคำว่า “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย : กรณีศึกษาการแปลคัมภีร์เต๋าของปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์

ความหมายในการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากคัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ คัมภีร์เต๋าของจวงจื่อ และคัมภีร์เต๋าของเหลียวจื่อ เมื่อเปรียบเทียบกับฉบับสำนวนแปลภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่ามีปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับค่านิยมทางความเชื่อ และศาสนา (religious culture) คือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการแปลคัมภีร์ทั้งสามฉบับเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการนำคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาใช้แปลคำว่า “เต๋า” ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในหลายจุดแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องทางความคิดระหว่างลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นในฉบับสำนวนแปลภาษาไทย ได้แก่ “มรรคา” “มรรควิถี” “มรรควิธี” “มรรควิถีธรรม” “วิถีธรรม” “ธรรมวิถี” “ญาณวิถี” “ครรลองธรรม”

(13) คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๋อ บรรพ 55

ต้นฉบับภาษาจีน : “物壯則老，謂之不道，不道早已。”

(Chen Guying, 1998, p. 464)

ฉบับแปลภาษาไทย : “สกลสิ่งเมื่อเติบโตใหญ่แล้วย่อมซบดลลง
นั้นย่อมได้ชื่อว่ามีธรรมวิถิ เมื่อมีธรรมวิถิ ย่อมวินาศโดยเร็ว”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2547, น. 110)

ผู้แปลใช้คำว่า ธรรมวิถิ เพื่อสื่อความหมายถึง แนวทางแห่งธรรม หรือแนวทางแห่งการหลุดพ้นทุกข์ หรือมรรค ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาข้อความข้างต้นที่ว่า “สกลสิ่งเมื่อเติบโตใหญ่แล้วย่อมซบดลลง” จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่อง อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ข้อความที่ยกตัวอย่างมาจึงสื่อความหมายว่าสรรพสิ่งย่อมเสื่อมลงไปตามกาล เมื่อสามารถเสื่อมได้ จึงไม่ใช่ความเที่ยงแท้แน่นอน ต่างจากเส้นทางแห่งธรรม หรือมรรค ที่เป็นหนทางไปสู่ความเที่ยงแท้

(14) คัมภีร์เต๋าของจวงจื๋อ บรรพ 6 มหาศาสตา (德充符)

ต้นฉบับภาษาจีน : “曰: “恶! 恶可! 子非其人也。夫卜梁倚 有圣人之才而无圣人之道，我有圣人之道而无圣人之才，吾欲以教之，庶几其果为圣人乎! 不然，以圣人之道” ”

(Ding Yi, 2018, p. 117)

ฉบับแปลภาษาไทย : “หญิงหล่งค้อมตอบว่า โอ จะได้อย่างไร
อย่างน้อยท่านมิใช่บุคคลที่จะทำเช่นนั้นได้ ดูแต่ผู้เหลียงอีเถิด
เขาเป็นผู้ที่มีศักยภาพแห่งอริยบุคคล แต่ปราศจากมรรควิถิของ
อริยมนุษย์ ส่วนตัวข้าเองมีแต่มรรควิถิแห่งอริยบุคคล โดยที่ไร้
ศักยภาพของอริยมนุษย์ ข้าปรารถนาจะสอนเขาเพื่อจะดูผล
ว่าสามารถทำให้เขาเป็นอริยมนุษย์ได้หรือไม่ แต่ก็มีเป็นผล
ดูเสมือนหนึ่งจะเป็นร่างกายกว่า หากจะใช้มรรควิถิแห่งอริยมนุษย์”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2548, น. 125)

ผู้แปลใช้คำว่า “มรรควิถิ” เพื่อสื่อความหมาย แนวทางสู่ความหลุดพ้นจากความเป็นมนุษย์ สู่ความเป็นอริยมนุษย์ หรือสู่การบรรลุธรรม เมื่อพิจารณาบริบทของข้อความข้างต้น จะเห็นว่ามโนะคติของแนวคิดเรื่อง เวไนยสัตว์ หรือสัตว์ที่สามารถสอนได้ (สอนให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้) ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน

(15) **คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ บรรพ 2 หวงตี้ (皇帝)**

ต้นฉบับภาษาจีน : “商丘开往无难色, 入火往还, 埃不漫, 身不焦。范氏之党以为有道, 及共谢之曰: “吾不知子有道而诞子, 吾不知子之神人而辱子。子其愚我也, 子其聋我也, 子其盲我也。敢问其道。” 商丘开曰: “吾亡道。虽吾之心, 亦不知所以。”

(Wang Libo, 2004, p. 34)

ฉบับแปลภาษาไทย : “ซังชิวไคก็แล่นออกไปด้วยกิริยาที่ไม่เห็นเป็นเรื่องลำบาก รุ่งเข้าออกกองไฟโดยฉับพลันไม่ได้จับตัวและร่างกายมิถูกลวกเผา เหล่าผู้คนแห่งตระกูลพันจึงรำลือว่าเป็นผู้รู้มรรควิถี พวกเข้เข้าไปนอบน้อมกล่าวว่า “แต่เดิมที่พวกข้ามิรู้ว่าท่านมีญาณวิถี พวกเข้เข้าไปนอบน้อมกล่าวว่าท่านเป็นอริยมุนษย์จึงพากันดูหมิ่น ท่านยอมนี้ก็อยู่ว่าพวกข้ามันโง่เขลา ใครขอถามถึงญาณวิถีในตัวท่านเป็นฉันทใด?”

ซังชิวไคตอบว่า “ตัวข้านี้มีญาณวิถีพิเศษอันใด เพราะแม่แต่ในจิตใจของข้าก็ยังมีรู้ถึงเหตุว่าเป็นไปได้อย่างไร”

(ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2545, น. 41)

ผู้แปลใช้คำว่า “มรรควิถี” เพื่อสื่อความหมายถึง เส้นทางแห่งธรรม หรือเส้นทางแห่งการหลุดพ้นทุกข์ และใช้คำว่า “ญาณวิถี” เพื่อสื่อความถึงการบรรลุญาณของผู้ที่ปฏิบัติสมาธิหรือวิปัสสนา โดยพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, 411) ให้ความหมายของคำว่า “ญาณ” ว่า ปัญญาหยั่งรู้หรือกำหนดรู้ที่เกิดจากอำนาจสมาธิ, ความสามารถหยั่งรู้เป็นพิเศษ

10. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบจากคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ จวงจื๊อ เลี้ยวจื๊อ จากต้นฉบับภาษาจีนและฉบับแปลเป็นภาษาไทย โดย ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ พบว่ามีการแปลคำว่า “เต๋า” ในความหมายที่หลากหลาย ในคัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ พบว่ามีการแปลคำว่า “เต๋า” ในความหมายว่า “ธรรมวิถี” มากที่สุด คัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ พบว่ามีการแปลคำว่า “เต๋า” ในความหมายว่า “เต๋า” มากที่สุด และคัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื๊อมีการแปลความหมายของคำว่า “เต๋า” ออกมาอย่างหลากหลายมากที่สุดถึง 22 ความหมาย และพบว่าแปลออกมาเป็นคำว่า “วิถี” มากที่สุด ผู้วิจัยพบว่า ผู้แปลใช้กลวิธีที่หลากหลายในการแปลคำว่า “เต๋า” จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ทั้งหมด 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การแปลโดยการถอดเสียง 2) การแปลโดยการแปลตรงตัว 3) การแปลโดยใช้คำที่เทียบเท่าภาษาต้นทาง 4) การแปลโดยใช้คำที่มีความหมาย

กว้าง 5) การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลมากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกัน และ 6) การแปลแบบการใช้อุปมาโวหาร ปัจจัยที่มีผลต่อผู้แปลในการเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการแปลคำว่าเต้าจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยคือ บริบทของข้อความที่อยู่แวดล้อมคำว่าเต้า ตลอดจนการตีความความหมายทั้งโดยตรงและโดยนัยของคำว่าเต้าที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของคัมภีร์แต่ละเล่ม นอกจากนี้ ผู้แปลยังมีการใช้วรรณศิลป์ในการเลือกใช้คำแปลภาษาไทยของคำว่าเต้าให้มีความสละสลวย เช่น การแปลโดยการถอดเสียงคำว่า “เต้า” แต่คำคำนี้มีความหมายในภาษาไทยว่า “ไป” หรือ “มา” ซึ่งยังมีความหมายคงเดิมตามต้นฉบับ

ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแปลคำว่า “เต้า” จากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย ที่เด่นชัดที่สุดคือปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับค่านิยมทางความเชื่อและศาสนา ดังจะเห็นว่าได้ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “มรรค” ในหลายจุดเพื่อสื่อความหมายถึง “เต้า” ในฐานะที่เป็น “วิถี” หรือ “ทาง” อันนำไปสู่ความจริงแท้ตามแนวคิดของลัทธิเต๋า ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องมรรคของศาสนาพุทธอันเป็นหนึ่งในสี่ของความจริงอันประเสริฐหรืออริยสัจ 4 ซึ่งเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งมรรคหรือทุกขนิโรธคานี้นี้ปฏิบัติ หมายถึง หนทาง หรือแนวปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิตติวุตตะก-สูตรนินาต คาถาธรรมบท มรรควรรคที่ ๒๐ กล่าวว่า “ทางมีองค์แปด ประเสริฐกว่าทางทั้งหลาย ธรรมอันพระอริยเจ้าพึงถึง ๔ ประการประเสริฐกว่าสัจจะทั้งหลาย รัตตธรรมประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย พระตถาคตผู้มีจักขุประเสริฐกว่าสัตว์สองเท้าและรูปธรรมทั้งหลาย ทางนี้เท่านั้นเพื่อความหมดจดแห่งทัศนะ ทางอื่นไม่มี เพราะเหตุนี้ท่านทั้งหลายจงดำเนินไปตามทางนี้แหละ เพราะทางนี้เป็นที่ยังมารและเสนามารให้หลง ด้วยว่าท่านทั้งหลายดำเนินไปตามทางนี้แล้ว จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้” ผู้แปลจึงเลือกใช้คำว่า “มรรค” เพื่อสื่อความหมายถึงความคิดอันเกี่ยวเนื่องกันระหว่าง เต้าของลัทธิเต๋า และมรรคของศาสนาพุทธ ซึ่งมีปลายทางเป็นความเที่ยงแท้ หรือการหลุดพ้นจากทุกข์เหมือนกัน

11. อภิปรายผลการศึกษา

การแปลคัมภีร์หรือเอกสารโบราณ โดยเฉพาะเอกสารที่เป็นคำสอนหรือแนวคิดทางศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้แปลจะต้องมีความรู้ด้านภาษาทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทางในระดับผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากข้อความในคัมภีร์มักจะแฝงไว้ซึ่งนัยทางความคิดที่ซับซ้อน เช่น คำว่า “เต้า” ที่ปรากฏในการศึกษาชิ้นนี้ ที่แม้จะมีความหมายหลัก ๆ ที่สื่อถึงวิถี เส้นทาง หรือวิธีการ แต่ก็มีความหมายโดยนัยที่มีความหมายสลับซับซ้อน เนื่องจากมีความหมายลึกซึ้งในเชิงปรัชญา และต้องพิจารณาบริบทในเนื้อหาของคัมภีร์ควบคู่กันไปด้วย เพื่อจะได้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของคำว่า “เต้า” ที่ปรากฏอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของคัมภีร์ทั้งสามฉบับ ซึ่ง ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ เป็นบุคคลเดียวในประเทศไทยที่แปลคัมภีร์เต้าครบทั้งสามฉบับและแปลมาจากต้นฉบับภาษาจีนโดยตรง ซึ่งแปลคำว่า “เต้า” ตามมาตรฐาน “ถูกต้อง-สื่อความ-งามตามแบบแผน” ของเหียนฟู โดยแปลความหมายอย่างถูกต้องตามภาษาต้นฉบับ

สื่อความหมายทั้งโดยตรงและโดยนัยโดยเลือกใช้คำในภาษาปลายทางซึ่งเป็นภาษาไทยได้อย่างหลากหลาย และมีความงามทางวรรณศิลป์ที่ทำให้การแปลมีความสละสลวยและสร้างอรรถรสในการอ่านนอกเหนือจากอรรถประโยชน์ที่ผู้อ่านพึงจะได้รับจากการอ่าน

ความหมายของคำว่า “เต๋า” ที่ปรากฏในสำนวนแปลของปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ มีทั้งความหมายโดยตรงที่สื่อถึง “หนทาง” ที่มีความหมายเชิงรูปธรรม และความหมายในเชิงมโนทัศน์ที่สื่อถึง “หนทาง” ในทางจิตวิญญาณ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อการแปลเอกสารจีนโบราณเป็นภาษาไทยอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากปัจจัยทางวัฒนธรรมศาสนาพุทธที่ปรากฏในสำนวนแปลคัมภีร์เต๋าทั้งสามฉบับเป็นภาษาไทย โดยปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ ทำให้การแปลคำว่า “เต๋า” ในหลายช่วง มีความหมายสอดคล้องไปกับคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่มีความหมายตรง หรือสอดคล้องกับคำว่า “เต๋า” ในภาษาจีนซึ่งในทางหนึ่ง ก็ทำให้ผู้อ่านคัมภีร์ฉบับแปลภาษาไทยสามารถเทียบเคียงความหมายของคำว่า “เต๋า” เข้ากับความรู้ทางศาสนาพุทธที่ตนเองมีความเข้าใจอยู่เดิมได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยที่ไม่ทำให้ความหมายเดิมของคำว่า “เต๋า” ในภาษาจีนผิดเพี้ยนไป

นอกจากนี้ ความรู้และความเข้าใจด้านวัฒนธรรมของสังคมที่ใช้ภาษาต้นฉบับ และภาษาปลายทาง ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการแปลคัมภีร์ หรือเอกสารโบราณ เนื่องจาช่วงเวลาในการเขียนและเวลาในการแปลต่างก้นกว่าสองพันปี ดังนั้นผู้แปลจึงจำเป็นต้องเข้าใจภาษาที่ใช้ในยุคสมัยนั้น ๆ รวมถึงเข้าใจสภาพสังคมในห้วงเวลาของการเขียนคัมภีร์ หรือเอกสารโบราณด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่าคัมภีร์เต๋าทั้งสามฉบับใช้การยกตัวอย่างในการอธิบาย ผู้แปลจึงต้องมีความเข้าใจด้านวัฒนธรรม และคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเป็นอย่างดี จึงจะสามารถถ่ายทอดความหมายให้ตรงตามตัวบทได้อย่างไม่ผิดเพี้ยนเมื่อเป็นภาษาปลายทาง

12. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

บทความนี้เน้นศึกษาความหมายและกลวิธีการแปลคำว่า “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย และวิเคราะห์ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแปลคำว่า “เต๋า” (道) เป็นภาษาไทย : กรณีศึกษางานแปลคัมภีร์เต๋าของปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์ เพียงสำนวนการแปลเดียวเท่านั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยในหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องและประเด็นที่น่าสนใจค้นคว้าวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์เต๋ากับฉบับแปลไทยสำนวนอื่น ๆ
2. ศึกษาเปรียบเทียบความหมายและกลวิธีการแปลในระดับคำอื่น ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋า
3. ศึกษาเปรียบเทียบความหมายและกลวิธีการแปลในระดับประโยคที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋า

เอกสารอ้างอิง/References

- กนกพร นุ่มทอง. (2554). ตำราการแปลภาษาไทยเป็นภาษาจีน (พิมพ์ครั้งที่ 2). สถาบันขงจื๊อ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กนกพร นุ่มทอง. (2563). ทักษะการแปลภาษาจีนเป็นภาษาจีน. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาภาษาตะวันออก.
- กนกพร นุ่มทอง. (2564). การศึกษาปัญหาและกลวิธีการแปลภาษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ ภาษาจีนเป็นภาษาไทย. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์, 39(2), 31-50.
- กนกพร นุ่มทอง และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม. (2562). หลักและข้อควรระวัง ในการแปลจีน-ไทย ไทย-จีน. วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 12(2), 105-151.
- กรมการศาสนา. (2525). พระไตรปิฎกฉบับหลวง (๔๕ เล่ม). กรมการศาสนา.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2562). การวิเคราะห์ข้อความ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปกรณ์ ลิ้มปยุตรณ. (2547). คัมภีร์เต๋าของเหลาจื๊อ. สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- ปกรณ์ ลิ้มปยุตรณ. (2548). คัมภีร์เต๋าของจวงจื๊อ. สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- ปกรณ์ ลิ้มปยุตรณ. (2545). คัมภีร์เต๋าของเลี้ยวจื๊อ. สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- ธัญญรัตน์ ปาณะกุล. (2563). นักแปลกับปัญหาการแปลข้ามวัฒนธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา, 9(1), 60-71.
- พนมกร คำวัง. (2562). ความเป็นมาและพัฒนาการของลัทธิเต๋า. วารสารวิจัยธรรมศึกษา. วารสารวิจัยธรรมศึกษา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 2(2), 25-39.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. สหธรรมิก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สัญญาวิ สายบัว. (2542). หลักการแปล (พิมพ์ครั้งที่ 7). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพรรณิ ปิ่นมณี. (2562). แปลผิด แปลถูก: คัมภีร์การแปลยุคใหม่. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริสา งามศรี. (2560). กลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมที่พบในบทแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาหนังสือเรื่อง “ครูบ้านนอก” โดย คำหมาน คนไค [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall International (UK) Ltd.

- Nida, E. A., & Taber, C. R. (1982). *The theory and practice of translation* (2nd photomechanical reprint). The United Bible Societies.
- Merriam-Webster. (n.d.). Tao. In *Merriam-Webster.com dictionary*. Retrieved March 5, 2022, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Tao>
- Wang, Y. (2017). Translation ancient Chinese poems by applying interpretive translation. *Chinese Studies*, 6(1), 29-36.
- Chen Fuhua 陈复华著《古代汉语词典》编写组编. (2002). 《古代汉语词典》(大字本). 商务印书馆出版社.
- Chen Guying 陈鼓应. (1988). 老子註译及评介. 中华书局出.
- Dong Binbin 董斌斌. (2013). 道可道, 非常道——《道德经》中“道”字翻译的研究. 大学教育, (07), 152-154.
- Ding Yi 丁一. (2018). 《庄子》智慧全解. 华中科技大学出版社.
- Lian Peipei, & Cai Panke 连佩佩, 蔡攀科. (2011). 从零翻译的角度看《道德经》中“道”字的翻译. 语言文字, (09), 108-109.
- Liu Kongxi, & Yang Bingjun 刘孔喜, 杨炳钧. (2015). 翻译原型论视角的老子哲学术语英译研究——以名词“道”译作way的理据为例. 语言文字, 36(01), 102-107.
- Liu Qianyang 刘乾阳. (2013). 跨文化视角下《庄子》“道”的英译. 山东大学.
- Lu Shuxiang, & Ding Shengshu 吕叔湘, 丁声树. (2016). 现代汉语词典. 商务印书馆出版社.
- Wang Libo 王力波. (2018). 《列子译注》. 黑龙江人民出版社.
- Yang Jieqing 杨洁清. (2011). 译“道”之道——基于语料库的《道德经》“道”字翻译研究. 周口师范学院学报, 28(03), 68-71